

En konservativ etik?

Olle Torpman

1. Introduktion

Alla politiska ideologier involverar idéer om vad som är värdefullt och om hur samhället bör utformas. De förutsätter därmed ett etiskt innehåll, som ofta skiljer sig mellan olika ideologier.

Det råder tämligen etablerade uppfattningar om socialismens respektive liberalismens etiska innehåll. Enligt socialismens etik bör politiken primärt främja en jämlik samhällelig välmåga, medan liberalismens etik i stället förordar ett värnande av individens frihet (se t. ex. Freeden 2003, s. 51).

Konservatismens etik är inte lika tydlig. Detta kan bero på att konservativa ibland avvisar abstrakta principer, eller att konservatismens etik är mer komplex jämfört med socialismens respektive liberalismens (Ball och Dagger 2004, s. 87). Som ett resultat av detta finns det idag inget enhetligt svar på frågan om hur konservatismens etik bör förstås i detalj. Syftet med denna artikel är att bidra till en sådan förståelse.

Baserat på den befintliga litteraturen om konservativ ideologi ämnar jag identifiera de värderingar och principer som konservatismen innefattar. Jag börjar med att i avsnitt 2 lägga fram en allmän beskrivning av konservatismen. I avsnitt 3 redogör jag sen för de huvudsakliga beståndsdelarna i en moralteori, betraktade som svar på några grundläggande moraliska frågor. Sedan kommer jag, i avsnitt 4–6, att fylla i de svar som konservatismen ger på var och en av dessa frågor. Baserat på dessa svar kommer jag slutligen, i avsnitt 7, att föreslå en sammanhängande konservativ etik.

Ur ett teoretiskt perspektiv är resultatet av artikeln intressant för att det hjälper oss att jämföra konservatismens etik med etiken hos rivaliserande ideologier. Ur ett praktiskt perspektiv är resultatet intressant på så vis att det hjälper oss att bättre kunna förstå och ta ställning till konservatismens praktiska implikationer.

2. En bakgrundsförståelse av konservatismen

Även om det finns olika former av konservatism är det några gemensamma drag som förenar dem alla. Ett sådant drag är betoningen på social

stabilitet och dess aversion mot radikala förändringar, samt dess förkärlek för försiktighetsprincipen och för status quo (Honderich 2005). Konservativa betraktar en hög grad av ordning som nödvändig för ett fungerande samhälle, vilket i sin tur ger en grund för individuellt och kollektivt välbefinnande (Quinton och Norton 2007). Av den anledningen förordar konservatismen en respekt för etablerade sociala hierarkier, liksom ett förvaltande av vad vi ärvt från våra förfäder (Hamilton 2020).

Konservatismen värderar också tradition och kultur, såväl i sig som för dess bidrag till stabilitet och kontinuitet (Scruton 2007, s. 207–8). Konservativa argumenterar inte sällan för att etablerade sedvänjor har utvecklats över tid och därför bör bevaras (se t. ex. Tännsjö 2022). De tenderar också att förlita sig på starka gemenskaper och ser familjen som en grundbult i ett stabilt samhälle (Scruton 2014). Av liknande skäl betonar konservatism ofta en stark känsla av nationalism och värderar en gemensam nationell identitet och lojalitet (Quinton och Norton 2007).

Konservatismen föreslår också att individer ska ta ansvar för sina egna handlingar och sitt eget välbefinnande. Ibland betonar konservativa vikten av dygder i denna kontext (se t. ex. Scruton 2007, kap 3). Individer och privata institutioner anses vidare ha en primär roll i samhällsbygget. Konservativa förespråkar därför ofta en begränsad statlig inblandning i individens privatliv. De tenderar också att stödja principer om fri marknadsekonomi och argumenterar för att marknadskrafter är effektiva mekanismer för att fördela resurser och främja ekonomisk tillväxt (jfr O’Sullivan 2013, s. 303–4). De betonar dessutom vikten av äganderätt, säkerhet och självförsvår, och argumenterar för att dessa är grundläggande både för individuell frihet och för ekonomiskt välstånd.

Dessa korta beskrivningar ger oss ett hum om konservatismens värderingar, och hur de skiljer sig från socialismens respektive liberalismens. Dock är det fortfarande oklart vilka som är konservatismens *grundläggande* värdeomdömen och principer – och hur dessa är strukturerade i sin helhet.

Några ytterligare förtydliganden är på sin plats. För det första kan ideologier betraktas antingen fundamentalt eller härlett. En fundamental form av konservatism är en som betraktar sina principer och värderingar som grundläggande, och därmed icke-härledda från någon annan ideologisk värden eller principer. En härledd form av konservatism, å andra sidan, är en som betraktar sina principer och värderingar som icke-fundamentala och därmed härledda från någon annan ideologisk värden eller principer. Enligt den förstnämnda formen av konservatism

är de konservativa värdena – t. ex. kring traditioner och gemenskap – mer eller mindre finala. Enligt den senare formen av konservatism är dessa värden i stället instrumentella (om än potentiellt nödvändiga) för individuell frihet, jämlikhet, samhälleligt välbefinnande – eller vadhelst den antagna grundläggande ideologin nu värdesätter. Jag ska fokusera på den grundläggande, icke-härledda formen av konservatism.

För det andra bör det noteras att jag här kommer att fokusera på den grundläggande konservatismens *etik*. Detta innebär att jag inte kommer att undersöka några icke-etiska ståndpunkter – t. ex. om ekonomisk teori, människans natur, eller samhällets historia eller utveckling – som återfinns i den konservativa ideologin. Jag kommer som mest att överväga sådana ståndpunkter *indirekt*, i den mån de kan avslöja något om konservatismens etik.

3. Moralteoriens beståndsdelar

Det finns olika sätt att analysera en etik, eller moralteori som det också kallas. Aningen förenklat kan man säga att en moralteori består av synpunkter gällande (i) moraliska värden och (ii) normativa principer (Timmons 2012, s. 10). De involverar närmare bestämt någon förklaring till vad som gör ett gott samhälle gott, och vad som gör individuella eller politiska handlingar riktiga eller tillättna. Dessa är sammankopplade på så sätt att de ger svar på frågor om (i) vad som är värdefullt och (ii) hur dessa värden bör värnas (jfr Pettit 1991). Utöver detta omfattar alla moralteorier en syn, explicit eller implicit, på (iii) moralisk status. De ger nämligen ett svar på frågan om för vem de omfamnade värdena bör värnas.

Även om olika moralteorier ibland ordnar dessa beståndsdelar på olika sätt, kommer jag här att anta att de är nödvändiga och tillsammans tillräckliga för en moralteori – i den mening att vi kan identifiera en moralteori för en ideologi genom att fylla i de svar den ger på dessa frågor. Jag ska här säga något kortfattat om dessa frågor i allmänhet.

Moraliska värden

Varje moralteori innefattar en idé om vad som är önskvärt, om vad som är värt att värna, eller – med andra ord – om vad som är lämpligt att hysa en positiv attityd gentemot. I denna mening involverar moralteorier en idé om vad som är av finalt värde – det vill säga, vad som är önskvärt i sig självt. Finala värden skiljer sig från instrumentella värden, som är värdefulla för sin förmåga att leda till finala värden.

Exempel på möjliga finala värden, som är relevanta inte minst i en ideologisk kontext, är individuell frihet, den gemensamma välfärden, jämlikhet, liv och traditioner. Notera att de flesta ideologier menar att flera av dessa är värdefulla. Vad som skiljer värderingarna i olika ideologier åt är deras respektive syn på vilka värden som är finala, eller hur olika värden ska rangordnas. Är det bättre att rädda livet på ett foster än att respektera friheten hos en gravid kvinna? Är det bättre att skydda individers och företags frihet än att begränsa deras frihet för att främja en jämlik välfärd? En annan sak som kan skilja olika ideologier åt är deras respektive syn på vilka instrumentella värden som bäst främjar de finala värdena.

Det är möjligt att jämföra värdeomdömen hos olika ideologier utan att gå in på exakt *hur* de ser på den roll som värden spelar i den övergripande ideologin (jfr Pettit 1991). Det är också möjligt att kringgå frågan om det kan finnas några skillnader mellan moraliska värden och politiska mål. Hur som helst är det tydligt att socialistisk etik värderar jämlikhet och den gemensamma välfärden, och att detta fungerar som ett motiv för socialister att rekommendera omfördelning av resurser från rika till fattiga samt strikt reglerade marknader. Liberal etik, å andra sidan, värderar individens frihet framför jämlikhet, vilket kan motivera liberaler att motsätta sig omfördelning av resurser och att rekommendera fria marknader.

Även om det är oklart huruvida liberalism och socialism bäst beskrivs som värdemonistiska (i betydelsen att de anser att *ett* värde är finalt) eller värdepluralistiska (i den mening att de anser att *fler än ett* värde är finalt), tycks det klart att konservatismen är *mer* pluralistisk i den meningen att den antar *fler* egenvärden än socialismen och liberalismen.

Normativa principer

Förutom en idé om vad som är av grundläggande eller finalt värde levererar etiska teorier en idé om hur dessa värden bör värnas eller hanteras. Inom etiken kallas dessa idéer vanligtvis normativa principer. En normativ princip talar om vad vi får göra, eller är skyldiga att göra, för att värna det som är av värde. Jag använder här "värna" i en neutral mening, för att inte på förhand utesluta något normativt ramverk. Till exempel kan det betyda "maximera", "respektera" eller "skydda" värden (se t. ex. Pettit 1991).

En viktig distinktion i frågan om normativa principer är den mellan konsekventialism och icke-konsekventialism. Enligt konsekventialistiska principer beror riktigheten hos en handling eller policy uteslutande

på huruvida dess konsekvenser främjar – t. ex. genom att maximera eller tillfredsställa – det som är av värde. Icke-konsekventialistiska principer förnekar detta. I stället beror riktigheten hos en handling enligt icke-konsekventialismen på huruvida handlingen går i linje med vissa plikter (såsom respekt för rättigheter, universaliserbarhet eller kontrakt), eller om handlingen utförs på basis av dygdiga motiv, eller liknande.

Även om konservativa vanligtvis är kritiska mot universella eller absoluta principer tror jag att konservatismen går att karaktärisera som icke-konsekventialistisk. Då icke-konsekventialismen vanligtvis delas in i huvudsakligen två läger – deontologi och dygdetik (se Hursthouse och Pettigrove 2023) – lämnar detta oss med i huvudsak två möjliga tolkningar av konservatismens normativa princip(er), som vi nedan ska titta närmare på: (i) en deontologisk och (ii) en dygdetisk.

Moralisk status

Som ovan nämndes anammar alla moralteorier någon idé om för vem de antagna värdena bör värnas. Om vi värderar liv, frihet, jämlikhet eller välbefinnande, är det än så länge en öppen fråga om vi endast värderar mänskligt liv, frihet, jämlikhet och välbefinnande, och om det gäller alla människor eller endast en delmängd av människor, eller om vi också värderar icke-mänskligt liv, frihet, jämlikhet eller välbefinnande. Inom moralfilosofi handlar denna fråga om så kallad moralisk status (Jaworska och Tannenbaum 2023). Den handlar, med andra ord, om vilka varelser som är värda en direkt moralisk omsorg.

Vid en första anblick verkar de flesta ideologier tillskriva moralisk status till en mångfald av entiteter – inklusive människor, djur, natur och ibland även artefakter. Vid närmare bekantskap framgår att ideologierna inte sällan är oense om *varför* och *hur* olika typer av entiteter bör prioriteras. När saker ställs på sin spets uppenbaras också att de anser att inte alla ska visas *direkt* hänsynstagande – och att de har olika syn på *vilka* typer av entiteter som ska det. Bör vi värna ekosystemens eller arternas överlevnad endast i den mån det är nödvändigt för att säkerställa mänsklig överlevnad och välbefinnande, eller bör vi göra det för ekosystemens och arternas egen skull?

Den till synes mest utbredda synen på moralisk status kallas antropocentrism, enligt vilken endast människor har direkt moralisk status. Enligt icke-antropocentrism, däremot, kan även icke-mänskliga entiteter (t.ex. icke-mänskliga djur, levande organismer, biologisk mångfald eller ekosystem) ha sådan status. Frågan om moralisk status är en

fråga inte bara om vilka typer av varelser som är värda direkt moralisk omsorg, utan också om *geografisk* inkludering – det vill säga hur långt, rumsligt sett, vårt moraliska ansvar sträcker sig.

När vi väl har fyllt i de konservativa svaren på dessa tre etiska grundfrågor – om (i) moraliska värden, (ii) normativa principer och (iii) moralisk status – menar jag att vi har allt som behövs för en fullständig konservativ etik. Detta sätt att förstå en moralteoris beståndsdelar indikerar dessutom att man kan vara konservativ i en, två eller möjligtvis alla tre av dessa frågor, vilket innebär att man kan vara konservativ på olika sätt och i olika utsträckning (jfr Ball och Dagger 2004, s. 87).

4. Konservatismens värderingar

Det argumenteras ibland för att konservatism inte antar några finala värden – eller ens politiska mål (se t. ex. Tännsjö 2022, s. 1–2). Jag tror dock att denna skeptiska syn är felaktig. Även om konservatismens värdeomdömen inte är lika tydliga som de hos andra ideologier, betyder det inte att det inte finns några karakteristiskt konservativa värden (jfr Honderich 2005, s. 4).

Visst kan det tyckas som att olika saker betraktas som värdefulla i olika kulturer och samhällen. Vad som anses vara gott beteende i ett samhälle kan anses vara dåligt enligt ett annat samhälle. Men vi bör vara försiktiga med att dra några förhastade slutsatser från detta. Den utesluter nämligen inte att det finns vissa gemensamma och mer fundamentala värden som ligger till grund för dessa olika värderingar kring beteenden. Det går att enas bakom en och samma uppsättning finala värden utan att enas om alla instrumentella värden. Ett och samma moraliska värde kan också ta sig uttryck på olika sätt i olika samhällen. Och det kan finnas fler än ett finalt värde.

Som nämnts verkar konservatism vid första anblick vara en värdepluralistisk ideologi, eftersom den verkar omfatta flera olika finala värden (Simpson 1987, s. 30). Det är dock inte uteslutet att denna mångfald av värden skulle kunna reduceras till ett grundläggande värde. Jag kommer här att undersöka både en värdepluralistisk och en värdepluralistisk form av konservatism.

Värdepluralistisk konservatism

I kontrast till den ovan nämnda skeptiska synen, enligt vilken konservatism inte antar några finala värden eller politiska mål, argumenterar

Quinton och Norton för att

konservativa skulle hålla med om att det finns politiska mål men de skulle hävda, först och främst, att det finns ett betydande antal av dem. Förutom den frihet och jämlikhet som framhålls av de två andra huvudtyperna av ideologier – liberalismen och socialismen – stödjer de säkerhet, både internt, i form av upprätthållande av allmän ordning, och externt, i form av försvar av samhället från fiender utifrån, samt också välstånd, det allmänna ekonomiska välbefinnandet för samhället och dess medlemmar. (2007, s. 296, min övers.)

Enligt denna uppfattning betraktas alltså frihet, jämlikhet, säkerhet och allmänt ekonomiskt välbefinnande som värdefullt inom konservatismen. Självklart kan sådana värderingar också finnas inom socialism och liberalism. Men det finns viktiga skillnader. I kontrast till liberalism påpekar författarna ovan att konservatism "inte bryr sig om frihet i allmänhet eller frihet i abstrakt form. Men den upprätthåller traditionella, sedvanliga, etablerade friheter" (2007, s. 301, min övers.). Konservatismens värderande av jämlikhet skiljer sig också från socialismens. Socialismen bryr sig om jämlikhet som sådan, medan konservativa tenderar att "se ojämlikhet som en form av naturlig ordning" (Scruton 1980, s. 141, min övers.).

Den ovan givna bakgrundsbeskrivningen av konservatismen antyder vidare att konservatismen värderar gemenskap, relationer, stabilitet, liv, privat egendom, tradition, kultur, historia, skönhet och naturlighet. Till exempel omfamnar konservatism synen att det naturliga är bättre än det onaturliga. Det är inte helt klart vad naturlighet betyder i sammanhanget, men det rimmar väl med konservatismens vurmande för det som redan finns och är väletablerat. Detta stämmer också överens med konservatismens aversion mot snabba eller omfattande förändringar.

Frågan är i vilken utsträckning de konservativa värdena kan reduceras i antal. Bara för att konservatismen värderar många olika saker betyder det förstås inte att den värderar allt finalt. Åtminstone några av värdena verkar kunna motiveras med hänvisning till andra värden. Till exempel kan värdet av privat egendom förklaras med hänvisning till värdet av säkerhet. Och kanske kan värdet av säkerhet i sin tur förklaras med hänvisning till att den är ett medel för överlevnad och välbefinnande. På samma sätt kan värdet av institutioner förklaras med hänvisning till deras kapacitet att säkra ordning och stabilitet (Wilson 1942, s. 42-43).

Det verkar dock osannolikt att alla värden som är inbäddade i konservatismen skulle kunna reduceras till *ett enda* grundläggande värde. Quinton och Norton argumenterar till exempel för att det i konservatismens etik "finns en icke-reducerbar mångfald av politiska värden", och att "ingetdera bör eftersträvas på bekostnad av de andra" (2007, s. 296, min övers.). Men även om konservatism omfattar en mångfald av finala värden, är det en öppen fråga om de alla är *lika* värdefulla. Quinton och Norton argumenterar för att "[f]ör konservativa är inget av dessa [värden] överordnat, i den meningen att det helt övertrumfar alla de andra" (2007, s. 296, min övers.).

Därmed kan det vara rimligt att betrakta säkerhet, stabilitet, ordning, gemenskap, institutioner, det väletablerade, naturlighet, liv och traditioner som finalt värdefulla i en värdepluralistisk form av konservatism.

Värdemonistisk konservatism

Kanske är det möjligt att reducera de konservativa värdena till ett enda grundläggande värde, och därmed tolka konservativ etik i värdemonistiska termer. Vissa har föreslagit en tolkning i linje med denna tanke, där det väletablerade skulle vara det grundläggande värdet (se t. ex. Feinberg 1990, s. 40; Ball och Dagger 2004, s. 87; Tännsjö 2022, s. 2). Naturlighet, traditioner, liv, stabilitet och så vidare skulle alla vara värdefulla endast instrumentellt, eftersom de upprätthåller vad som är väletablerat.

Man kan dock ifrågasätta rimligheten hos denna värdemonistiska tolkning. Vad exakt är det väletablerade? Och vad skulle vara motive- ringen för att tilldela finalt värde till det som är väletablerat *per se*, och *endast* det?

Tännsjö diskuterar möjligheten att det väletablerade i ett samhälle är gott för att det "främjar ett gott liv bland dess medborgare" (2022, s. 8, min övers.). Detta förkastar dock själva idén om att det väletablerade skulle vara finalt värdefullt, eftersom det antyder att det goda livet är av *än mer* grundläggande värde. Det skulle i så fall föreslå att det goda livet var det finalt värdefulla.

Frågan är då bara vad det goda livet, enligt konservatismen, skulle bestå i. Med tanke på konservatismens mångfacetterade värdeomdömen borde det rimligen utgöras av ett flertal beståndsdelar (Simpson 1987, s. 33). Kanske antyder detta att konservatismen, åtminstone om vi utgår ifrån en värdemonistisk tolkning, kan förstås som *perfektionistisk*. Enligt perfektionismen har det goda livet en mångfald av beståndsdelar såsom vänskap, kärlek, autonomi, ärlighet, skönhet, kunskap etc. Perfektionis-

men gör vidare gällande att beståndsdelarna i det goda livet är objektiva. På detta sätt skulle de konservativa värdena skiljas från de liberala värdena, som är känsliga för vad individer själva önskar (Simpson 1987, s. 38).

Jag tror dock att en värdeemonistisk tolkning av konservativ etik sammantaget är mindre rimlig än en värdepluralistisk tolkning. Först och främst ter det sig ytterst svårt att reducera *alla* konservativa värden till enbart ett – som beståndsdelar av det goda livet i en perfektionistisk mening. För det andra, och kanske viktigare, ger en värdepluralistisk tolkning utrymme för en perfektionistisk syn på det goda livet betraktat som ett av flera finala värden inom konservativ etik.

5. Konservatismens normativa principer

Jag har sagt ovan att konservativ ideologi ibland ses som kritisk mot universellt tillämpbara principer. Om denna bild vore korrekt, skulle det vara omöjligt att identifiera en universellt tillämpbar konservativ normativ princip. Givet att en sådan normativ princip utgör en nödvändig beståndsdel i en moralteori, skulle det därmed vara omöjligt att identifiera någon konservativ etik.

Som vi ovan konstaterat kan dock konservatism sägas förordas en bevarandenorm. Etymologiskt stammar konservatismen från det latinska ordet *conservare* som betyder just bevara. Av denna anledning tror jag att det är möjligt att identifiera en normativ princip för konservatismen (se också Freedon 2003, s. 32). Huvudfrågan är hur denna princip bör förstås i detalj – om den bäst förstås som ett komplex av principer eller som en enda princip, om den är relativ eller absolut till sin natur, om den är universell eller medger undantag, och så vidare.

Eftersom konservatism åtminstone *inte* fokuserar på att maximera eller främja vissa ännu ouppnådda konsekvenser eller resultat, utan snarare på att upprätthålla eller bevara vad som redan är, kan det tyckas rimligt att förstå den som icke-konsekventialistisk (Simpson 1987; Honderich 2005). Visserligen är det inte omöjligt att tänka sig att en konservativ bevarandenorm skulle kräva att vi maximerar bevarandet av det väletablerade, men denna idé går enligt min uppfattning inte i linje med de övriga intuitioner som återfinns inom konservativt tänkande, varför jag heller inte ska titta närmare på den här. Givet antagandet att icke-konsekventialism kan delas in i deontologi och dygdetik, lämnar detta oss med två möjligheter: att konservativ moral är antingen dygdetisk eller deontologisk.

Dygdetisk konservatism

Simpson argumenterar för att konservativ etik ”motsätter sig abstrakt beräknande moral i både dess konsekventialistiska och deontologiska former” (1987, s. 30, min övers.). Om detta är korrekt, innebär den ovan nämnda kategoriseringen att konservativ etik bör beskrivas som dygdetisk (se t. ex. Hursthouse och Pettigrove 2023). Dygdetik är visserligen inte det enda icke-konsekventialistiska alternativet till deontologi – Simpson menar till exempel att ”moralisk konservatism innebär en starkt partikularistisk syn” (1987, s. 32, min övers.) – men det finns flera skäl att undersöka en dygdetisk tolkning av konservativ etik. Ett sådant skäl är att konservativa ofta talar om dygder, och att konservatism tenderar att betrakta dygder som konstituerande för såväl mänsklig som samhällelig blomstring (t. ex. Scruton 2007, kap. 3). Ett annat skäl är att dygdetiken, likt partikularismen, bygger på en kritik mot abstrakt etiskt teoretiserande. Det hävdas ibland att dygdetiken förnekar existensen av normativa principer för rätt handlande, och i stället fokuserar på egenskaper hos de moraliska agenterna.

Det sistnämnda är dock aningen missvisande, eftersom fokuset på moraliska agenter inte utesluter principer. Till exempel argumenterar Rosalind Hursthouse för att dygdetiken erbjuder en princip enligt vilken ”[e]n handling är rätt om och endast om det är vad en dygdig agent karaktäristiskt (dvs. som agerar i enlighet med sin karaktär) skulle göra i omständigheterna” (Hursthouse 2013, s. 646, min övers.). Enligt en välvillig tolkning skulle detta betyda att riktigheten hos en handling beror på de dygdiga karaktärsdrag på basis av vilka den utförs. Följaktligen innebär detta att även en dygdetisk tolkning av konservatism kan erbjuda en normativ princip.

Generellt sett är en dygd ett önskvärt karaktärsdrag. Ett karaktärsdrag medför en benägenhet att tänka, känna och agera på vissa sätt (Timmons 2012, s. 270). Vad som gör karaktärsdraget önskvärt är antingen att det (à la Hume) är användbart eller behagligt för dess innehavare eller för andra, eller att det (à la Aristoteles) konstituerar mänsklig blomstring (se Hursthouse 2013, s. 647). Jag väljer här att inte undersöka djupare hur en dygdetisk tolkning av konservatism tar ställning i dessa frågor.

Den intressanta frågan är snarare vilka de relevanta dygderna skulle vara inom ett konservativt ramverk. Givet konservatismens fokus på förvalterskap skulle det kanske vara rimligt att förstå den dygdetiska tolkningen av konservatism i termer av en grundläggande kardinaldygd, som vi kan kalla *förvalterskapsdygden*, från vilken andra relevanta dyg-

der (klokhet, försiktighet, omsorg och så vidare) skulle kunna härledas. Vi skulle i så fall kunna formulera den dygdetiska tolkningen av konservatismens normativa princip så här:

En handling är tillåten om och endast om den inte strider mot de rekommendationer som ges av förvaltarskapsdygden.

Det är inte lätt att redogöra för ytterligare detaljer i den konservativa principen betraktad ur ett dygdetiskt perspektiv. Hur som helst antyder en dygdetisk tolkning av konservatism – precis som dygdetiken mer generellt – att moral inte i grunden handlar om att maximera, tillfredsställa eller respektera några specifika värden, utan snarare om att balansera de i situationen relevanta angelägenheterna. Det kan ibland ge en anledning att utföra en viss handling och andra gånger en anledning att inte utföra den, beroende på de specifika detaljerna, relationerna och nyanserna i varje enskilt fall.

Den dygdetiska tolkningen tycks passa bra ihop med konservatismens betoning på social sammanhållning, relationer och en omsorg om familjen och etablerade institutioner. Den rimmar också väl med de relativistiska och pluralistiska intuitioner som konservativa tenderar att hysa. Dock är det svårt att avgöra vilka mer specifika praktiska rekommendationer den skulle ge i konkreta fall.

Deontologisk konservatism

Deontologiska former av icke-konsekventialism antyder att det finns vissa moraliska plikter eller regler – antingen en eller flera – vars uppfyllelse är nödvändig och tillräcklig för rätt handlande. Det finns många olika sätt på vilka sådana plikter eller regler kan formuleras – t. ex. i termer av universaliserbarhet, rättigheter eller kontrakt – vilket innebär att det finns många versioner av deontologisk etik.

Den första uppgiften är att avgöra om konservatism bör förstås monistiskt, eller pluralistiskt som ett komplex av separata principer. Givet den mångfald av normer som finns i den konservativa litteraturen – såsom mot förändring, till förmån för status quo, för försiktighet, för respekt för äganderättigheter, för nationell autonomi och självförsvar – tycks en deontologisk pluralistisk tolkning ligga nära till hands. Även om vissa av de anammade principerna kan vara reducerbara till andra mer grundläggande principer, så måste det i så fall finnas fler än en som inte är det.

Vid en närmare titt verkar det dock lika möjligt att förstå konservatism i termer av en enda grundläggande normativ princip, låt oss kalla den *be-*

varandepripcipen. Det som ska bevaras är det som är värdefullt enligt den ovannämnda konservativa värdeteorin. Enligt denna tankegång skulle andra principer som vanligtvis betecknas som konservativa – såsom mot förändring, till förmån för försiktighet och status quo, respekt för rättigheter och för nationell autonomi och självförsvar – härledas från den mer grundläggande bevarandepripcipen. Det är alltså på basis av bevarandepripcipen som vi skulle rekommenderas att följa dem.

Baserat på detta resonemang skulle bevarandepripcipen, involverad i en deontologisk monistisk version av konservatism, kunna formuleras så här:

En handling är rätt om och endast om den bevarar det som är värdefullt.

Några förtydliganden är på sin plats. För det första fångar denna bevarandepripcip inte allt vad konservatism handlar om. Som Scruton (2007, s. 38) uttrycker det: ”konservativa är inte ute efter att bevara vilken lag, institution eller sedvänja som helst”. Snarare förordar konservatismen ett bevarande av de just konservativa värdena, som diskuterades i föregående avsnitt (se även Honderich 2005, s. 8). Av den anledningen är det missvisande att säga att vem som helst kan kallas ”konservativ” bara de stöder bevarandet eller upprätthållandet av vissa etablerade institutioner (jfr Tännsjö 1990). Konservatismens etik är onekligen mer än bara en normativ bevarandepripcip.

För det andra följer det inte från en monistisk tolkning av konservatismens normativa pripcip att vi kan klara oss utan de andra principerna – såsom försiktighetspripcipen, självförsvarspripcipen och status quo-pripcipen. Sådana (härledda) principer, ibland kallade *mellannivåpripciper*, skulle nämligen vara viktiga på så vis att de kan erbjuda handlingsregler för specifika tillämpningsområden, som exempelvis utrikesfrågor eller miljöpolitik.

För det tredje kan bevarandepripcipen läsas negativt eller positivt. En positiv tolkning rekommenderar att vi aktivt gör vad som krävs för att bevara det som är värdefullt. En negativ tolkning rekommenderar att vi inte gör något som hotar bevarandet av det som är värdefullt. Den positiva tolkningen är alltså mer krävande än den negativa, eftersom den kräver en insats av oss i de fall något värdefullt hotas (vilket den negativa tolkningen inte gör). Jag anser att den mest rimliga tolkningen av konservativ etik är tvehövdad i den meningen att den anammar en kombination av båda dessa tolkningar. Rimligen har den negativa ”si-

dan” av principen företräde i konfliktfall. Vi får alltså inte förstöra något värdefullt som en åtgärd för att aktivt bevara något värdefullt.

Även om det står klart vad den negativa sidan av bevarandeprincipen innebär i praktiken, är det svårare att förstå de praktiska implikationerna av den positiva sidan. Vilka typer av förändringar skulle den tillåta? Troligtvis skulle den tillåta förändringar som görs med försiktighet, som är stegvisa och kan återkallas (Quinton och Norton 2007, s. 294–95). Mer omfattande förändringar kan tillåtas endast om de behövs som ett medel för att bekämpa mer allvarliga förändringar, eller för att åtgärda (enligt konservatismen orättfärdigade) förändringar som redan har ägt rum. Quinton och Norton noterar att ”konservativa medger att stora politiska förändringar kan behövas för att hantera stora sociala eller naturliga förändringar” (2007, s. 302, min övers.).

Men kräver detta att vi aktivt ingriper i naturen eller samhället för att avvärja stora förändringar i allmänhet? Jag tror inte det. Det verkar nämligen viktigt att skilja på vilka förändringar som kan betraktas som naturliga och inte (Freeden 2003, s. 88; Honderich 2005, s. 8). Vissa förändringar bör alltså *inte* motsättas av konservatismen.

Vilken av den dygdetiska och den deontologiska tolkningen av konservatismen är då rimligast? Här bör det noteras att den deontologiska tolkningen av konservativ etik inte utesluter att dygder kan ha betydelse. Även om dygder inte skulle fylla en normativt principiell funktion, skulle de kunna fungera som medel för att tillmötesgå bevarandeprincipen. De skulle också kunna betraktas som konstitutiva för mänskligt välbefinnande – betraktat som ett av de värden som omfattas av konservatismens värdepluralism. Detta innebär rimligen att den förklaringskraft som finns i den dygdetiska tolkningen av konservatismen också kan erhållas av den deontologiska tolkningen. Givet att den deontologiska tolkningen därutöver erbjuder ytterligare förklaringskapacitet, ger detta oss ett argument till förmån för just den deontologiska tolkningen.

6. Konservatismens syn på moralisk status

Förutom värdeomdömen och normativa principer har alla politiska ideologier en mer eller mindre explicit syn på politisk inkludering. Denna syn innebär ett svar på frågan om för vem de relevanta värdena ska värnas, samt hur långt en nations eller medborgares ansvar sträcker sig. Som ovan nämndes betraktas denna fråga, i moral- och politisk-filosofiska sammanhang, som en fråga om moralisk status.

Som också nämnts är antropocentrismen den vanligaste synen på moralisk status bland politiska ideologier. Enligt antropocentrism är det bara människor som har direkt moralisk status. Följaktligen kan individer eller kollektiv bära ansvar endast med direkt hänsyn till människor. Alternativet till antropocentrism är icke-antropocentrism, enligt vilken inte bara människor har moralisk status, utan även icke-mänskliga djur, levande organismer, biologisk mångfald, ekosystem, eller till och med icke-levande ting såsom institutioner och byggnader. Omfattningen av icke-antropocentrism kan variera beroende på vilka typer av icke-mänskliga entiteter som ges direkt hänsyn.

Intressant är att båda dessa former kan vara mer eller mindre geografiskt inkluderande. Enligt den position som kallas *nationalism* har en medborgare (eller stat) skyldigheter endast gentemot invånare (i bred mening) inom sin egen nation – vare sig de är människor eller icke-mänskliga entiteter. Enligt vad som kan kallas *internationalism*, å andra sidan, kan en agent ha skyldigheter globalt.

Det finns sålunda två dimensioner vad gäller frågan om moralisk status, som båda är relevanta för konservatismen: en som rör den *geografiska* omfattningen (hur långt en individs eller stats ansvar sträcker sig i rumsliga termer), och en annan som rör den ibland kallade *ekologiska* omfattningen (vilka typer av varelser eller entiteter man skulle vara ansvarig för inom det geografiska området ifråga).

Antropocentrisk eller icke-antropocentrisk konservatism?

Antropocentrism är den huvudsakliga synen på moralisk status som återfinns bland alla traditionella ideologier – inklusive konservatismen (se Waytz et al. 2019, s.7). De huvudsakliga argumenten för antropocentrismen är, för att citera Scruton, att människor men inte djur är "självetvetna", att vi har "moralisk, estetisk och religiös erfarenhet" och att vi är "medlemmar av moraliska samhällen" (2007, s. 48–49, min övers.). Utifrån antropocentrisk konservatism är det alltså bara människors liv, mänskliga kulturer och det som är karakteristiskt för mänsklig naturlighet som betraktas som finalt värdefullt. Enligt antropocentrisk konservatism är därför icke-mänskliga djur och natur bara instrumentellt värdefulla i den mån de bidrar till upprätthållandet av mänskliga värden.

Konservatism är dock inte nödvändigtvis antropocentrisk. Det är möjligt att vara icke-antropocentrisk konservativ. Faktum är att konservativa ibland verkar anta en sådan syn. Det är dock inte uteslutet att de ibland gör det av huvudsakligen antropocentriska skäl – eftersom

”bevara naturen” är fördelaktigt även för ett värnande av mänskliga värden. Här är jag intresserad av möjligheten till *principiellt* icke-antropocentrisk konservatism snarare än *pragmatisk* icke-antropocentrism. Enligt denna syn bör naturligheten, livet och blomstringen hos naturliga entiteter bevaras – och det oavsett om det är värdefullt för människor eller inte.

Givet konservatismens allmänna fokus på gemenskaper skulle det kanske gå att tolka konservatism i linje med Aldo Leopolds så kallade landetik (*land ethic*), som utvidgar den moraliska omsorgen till att omfatta hela den ekologiska gemenskapen (Leopold 2013). Leopold betonar begreppet ”biotisk gemenskap” där alla levande organismer är sammanlänkade och beroende av varandra. Det ska dock nämnas att även om denna syn är förenlig med konservatismens övriga etiska beståndsdelar, så är den tämligen ovanlig.

Även om vi skulle gå med på att konservativ etik i grunden är antropocentrisk, erbjuder den en potentiellt gedigen miljöhänsyn just i kraft av dess vida värderingar. Saken är nämligen den att det naturliga, det väletablerade, det som är en del av vår historia och annat som konservatismen värderar, utgörs av ett flertal icke-mänskliga entiteter. Detta innebär att ett bevarande av biologisk mångfald, vissa arter eller naturområden mycket väl kan vara nödvändiga att bevara för att värna de mänskliga värdena – även om det då alltså inte görs för naturens egen skull.

Nationalistisk eller internationalistisk konservatism?

Konservatismen framställs ofta som geografiskt sett mindre inkluderande än liberalismen och socialismen. Mer specifikt anammar konservatismen ofta ett nationalistiskt avgränsat fokus. Quinton och Norton säger till exempel att:

För konservativa är det primära objektet för politisk lojalitet nationen och inte, som för liberaler, mänskligheten i abstrakt form eller för socialister en viss klass (teoretiskt sett i varje land). Båda de andra två ideologierna är internationalistiska, åtminstone i princip. Så långt är konservatismen nationalistisk. (2007, s. 300, min övers.)

En liknande syn uttrycks av Scruton som säger att ”[m]edan socialism och liberalism är globala i sina mål, är konservatismen lokal” (2007, s. ix, min övers.). Denna nationalistiska syn på moralisk status hos konservativa har också konstaterats i empiriska studier (Waytz et al. 2019, s. 7).

Frågan är då vad som grundar en nationalistisk avgränsning. Kanske

är det rimligaste svaret på denna fråga att nationalismen stämmer väl överens med övriga drag hos konservatismen. Ett sådant är dess syn på individen som mer eller mindre sammanlänkad med samhället, där människor antas ha en naturlig känsla av omsorg till sitt hem, sin familj och gemenskap. Nationen blir meningsfull att prata om i detta sammanhang också eftersom den sätter till synes naturliga gränser mellan olika gemenskaper, historier, språk och traditioner.

Jag instämmer med såväl Scruton som Quinton och Norton att konservatism *kan* vara – och ofta *är* – nationalistisk. Men jag skulle avvisa uppfattningen att konservatism *per definition* är nationalistisk. Som antytts ovan är den konservativa ideologin kompatibel med geografiskt sett mer inkluderande perspektiv på moralisk status – där omfattningen alltså kan sträcka sig bortom nationsgränser. Graden av denna utsträckning kan vara allt från regional till global – och kan alltså omfatta endast *de närmaste* länderna, alla länder med liknande kulturer och värderingar, eller till och med *alla* länder. Slutsatsen är därför att konservatismen är kompatibel med såväl en nationalistisk som en internationalistisk syn på moralisk status.

I och med detta har vi nu besvarat de tre grundfrågor vars svar tillsammans utgör konservatismens etik. Det gör oss också redo för en sammanfattning.

7. En sammanhängande konservativ etik

Baserat på resonemangen i de föregående avsnitten vill jag hävda att en rimlig tolkning av konservatismens etik kan sammanfattas med följande ståndpunkter:

- (i) *Moraliska värden*: Konservativ etik omfattar en värdepluralism enligt vilken det väletablerade, naturlighet, traditioner, det goda livet, stabilitet, gemenskap, kontinuitet och ordning parallellt betraktas som ytterst värdefullt.
- (ii) *Normativa principer*: Konservativ etik är i grunden deontologisk med utgångspunkt i en bevarandepincip som förordar ett bevarande av det som har värde.
- (iii) *Moralisk status*: Konservativ etik är antropocentrisk, och kan förstås antingen nationalistiskt, enligt vilken en individs/nations ansvar är begränsat till den egna nationen, eller internationalis-

tiskt, enligt vilken en individs/nations ansvar sträcker sig till (en mer eller mindre omfattande del av de) nationer där liknande värden återfinns.

Dessa konservativt etiska uppfattningar kan sammanfattas i en och samma moralteori, vilken kan formuleras så här:

En handling är tillåten om och endast om den bevarar de traditioner, liv och ordningar, samt den stabilitet och natur som råder i den egna nationen eller i andra nationer där liknande värden återfinns.

Några saker är värda att notera. För det första utesluter inte den värdepluralistiska tolkningen att det inom konservativ etik också finns utrymme för en värdeperfektionistisk syn på det goda livet (betraktat som ett av flera finala värden inom denna värdepluralism). För det andra utesluter inte den monistiskt tolkade bevarandepincipen att andra, dvs. härledda, principer kan spela en stor roll i konservativ etik. Inte heller utesluter den relevansen av en förvaltarskapsdygd (eller andra dygder härledda från denna), om denna (dessa) kan guida människor i en enligt bevarandepincipen rätt riktning. För det tredje erbjuder den antropocentriska tolkningen en potentiellt gedigen miljöhänsyn i kraft av konservatismens värdering av det naturliga, det väletablerade, och det som är en del av vår historia – vilka i stort utgörs av icke-mänskliga entiteter. Ett bevarande av biologisk mångfald, vissa arter eller naturområden kan till och med vara nödvändigt för att värna de antropocentriska värdena.

Med en bättre förståelse av konservativ etik, som undersökningen i denna artikel bidragit till att ge, kan vi bättre utvärdera och jämföra den med etiken hos rivaliserande ideologier. Vi står härmed också bättre rustade att avgöra, förstå och ta ställning till dess praktiska implikationer i våra politiska frågor.

Litteratur

- Ball, Terence och Richard Dagger. 2004. *Political Ideologies and the Democratic Ideal*. New York: Pearson Longman.
- Feinberg, Joel. 1990. "Moral Conservatism: Preserving a Way of Life". I *The Moral Limits of the Criminal Law*, vol. 4, *Harmless Wrongdoing*, red. Joel Feinberg. Oxford: Oxford University Press.
- Freedon, Michael. 2003. *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

- Hamilton, Andy. 2020. "Conservatism". I *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2020 Edition), red. Edward N. Zalta. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2020/entries/conservatism/>.
- Honderich, Ted. 2005. "Front Matter". I *Conservatism: Burke, Nozick, Bush, Blair?*, s. i–vi. London: Pluto Press.
- Hursthouse, Rosalind. 2012. "Normative Virtue Ethics". I *Ethical Theory: An Anthology*, andra uppl., red. Russ Schafer-Landau. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Hursthouse, Rosalind och Glen Pettigrove. 2023. "Virtue Ethics". I *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2023 Edition), red. Edward N Zalta och Uri Nodelman. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2023/entries/ethics-virtue/>.
- Jaworska, Agnieszka och Julie Tannenbaum. 2023. "The Grounds of Moral Status". I *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2023 Edition), red. Edward N. Zalta och Uri Nodelman. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2023/entries/grounds-moral-status/>.
- Leopold, Aldo. 2013. *Aldo Leopold: A Sand County Almanac & Other Writings on Conservation and Ecology*. New York: Library of America.
- O'Sullivan, Noël. 2013. "Conservatism". I *The Oxford Handbook of Political Ideologies*, red. Michael Freeden och Marc Stears. Oxford: Oxford University Press.
- Pettit, Philip. 1991. "Consequentialism". I *A Companion to Ethics*, red. Peter Singer, s. 230–40. Oxford: Blackwell.
- Quinton, Anthony och Anne Norton. 2007. "Conservatism". I *A Companion to Contemporary Political Philosophy*, red. Robert E. Goodin, Philip Pettit och Thomas W. Pogge, s. 285–11. Oxford: Blackwell.
- Scruton, Roger. 1980. *The Meaning of Conservatism*. London: Macmillan.
- Scruton, Roger. 2007. *A Political Philosophy: Arguments for Conservatism*. London: Bloomsbury Continuum.
- Scruton, Roger. 2014. *How to Be a Conservative*. London: Bloomsbury Continuum.
- Simpson, Evan. 1987. "Moral Conservatism". *The Review of Politics* 49, nr 1, s. 29–58.
- Timmons, Mark. 2012. *Moral Theory: An Introduction*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Tännsjö, Torbjörn. 1990. *Conservatism for Our Time*. London: Routledge.
- Tännsjö, Torbjörn. 2022. "Conservatism". I *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.2038>.
- Waytz, Adam, Ravi Iyer, Liane Young, Jonathan Haidt och Jesse Graham. 2019. "Ideological Differences in the Expanse of the Moral Circle". *Nature Communications* 10, nr 4389. DOI: [doi:10.1038/s41467-019-12227-0](https://doi.org/10.1038/s41467-019-12227-0).
- Wilson, Francis G. 1942. "The Ethics of Political Conservatism". *Ethics* 53, nr 1, s. 35–45.